

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การถ่ายถอดอุดมการณ์ความเป็นหญิงผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียนสตรี (The Construction of Femininity in Girls' School)
ชื่อผู้เขียน	นางสาวจomyada ชื่นประจักษ์กุล (Miss Jomyada Churnprajukul)
ระดับปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชาสตรีศึกษา สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์
ปีการศึกษา	2547

บทคัดย่อ

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง การถ่ายถอดอุดมการณ์ความเป็นหญิงผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียนสตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการอบรมนักเรียนหญิงที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนสตรีได้ประกอบสร้างความเป็นหญิงในแง่มุมใด โดยชุดแนวคิดความเป็นหญิงที่ประกอบสร้างขึ้นนั้นจะมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยเพื่อสะท้อนถึงความคาดหวังของสังคมระบบชายเป็นใหญ่ที่มีต่อผู้หญิงไทย ในขณะเดียวกันนักเรียนหญิงมิได้รับเอาชุดความเป็นหญิงเข้าไว้กับตัวทั้งหมดแต่อาจจะมีทั้งยินยอม ต่อรองและต่อต้านได้ด้วย โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสตรีนิยม (Feminist Methodology) ที่เน้นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อต้องการสะท้อนประสบการณ์ของผู้หญิงอย่างแท้จริง

การครอบงำวิธีคิดแบบชายเป็นใหญ่ที่ใช้กำกับผู้หญิง ให้ตระหนักต่อความเป็นหญิงที่สังคมกำหนดจะปรากฏอยู่ทั่วทุกสถาบันกระแสหลัก หลีกไม่พ้นแม้แต่สถาบันการศึกษา งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงการแทรกแซงของอำนาจระบบปิตาธิปไตยที่เข้าสู่พื้นที่โรงเรียนสตรีต่างๆ ที่เป็นพื้นที่ของเด็กผู้หญิงที่มีหลักเกณฑ์การรับคนเข้าสู่พื้นที่โดยพิจารณาเพศสภาพเป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าพื้นที่โรงเรียนจะถูกกำหนดจากสังคมว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ แต่ทว่ากลับมีความเข้มข้นในการอบรมเด็กผู้หญิงให้เรียนรู้เรื่องราวที่วนเวียนอยู่แต่พื้นที่ภายในบ้านหรือบทบาทหน้าที่ของตัวผู้หญิงเอง ผลจากการศึกษาพบว่า โรงเรียนสตรีได้แปรเปลี่ยนพื้นที่ให้เป็นโลกจำลองที่ให้นักเรียนหญิงได้ฝึกหัดแสดงตัวตนตามเพศสภาพ (Gender Display) ต่อแง่มุมของความเป็นหญิง (Femininity) และยังฝึกฝนให้นักเรียนหญิงเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของผู้หญิง (Gender Role) ตามที่สังคมคาดหวังไว้ ในประการสุดท้ายคือ ความเป็นหญิงที่ถูกสร้างขึ้นในพื้นที่โรงเรียนสตรียังรวมถึง

ประเด็นเพศวิถี (Sexuality) ที่ตอกย้ำว่าทรมานการรักนวลสงวนตัวโดยให้คุณค่ากับพรหมจรรย์ว่าเป็นสิ่งที่ใช้ประเมินคุณค่าของผู้หญิง บรรทัดฐานทางเพศเช่นนี้นำมาสู่การตัดสินความเป็นหญิงดีและหญิงเลวตามแบบแผนที่สังคมชายเป็นใหญ่กำกับไว้ หากผู้หญิงไม่สามารถปฏิบัติตามสิ่งที่สังคมคาดหวังจะต้องได้รับบทลงโทษจากสังคมในระดับที่ต่างกัน การอบรมนักเรียนหญิงทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นจะกระทำอยู่ภายใต้กรอบว่าทรมานความเป็นกุลสตรีที่โรงเรียนได้สร้างขึ้นและผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม นักเรียนหญิงแม้จะถูกอบรมให้ตระหนักถึงความเป็นหญิงตามที่สังคมชายเป็นใหญ่คาดหวังแต่นักเรียนหญิงไม่ได้เชื่อฟังอย่างว่าง่าย ในทางตรงกันข้ามเด็กนักเรียนหญิงได้ใช้ความเป็นหญิงในแง่มุมมองของความงามหรือการรักสวยรักงามเป็นเครื่องต่อรองกับกฎเกณฑ์ของโรงเรียนด้วย โดยการต่อรองหรือต่อต้านอาจมีระดับการแสดงออกแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของนักเรียนแต่ละคนว่า จะเลือกกระทำอะไรและไม่เลือกกระทำอะไร รวมถึงมีหนทางในการต่อรองที่ต่างกันไปด้วย ทั้งหมดนี้เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่านักเรียนหญิงมีอำนาจในการต่อรองในตนเองแม้ว่าจะอยู่ภายในพื้นที่โรงเรียนสตรีที่มีการครอบงำด้วยวิถีคิดแบบชายเป็นใหญ่ก็ตาม ซึ่งจัดว่าเป็นเรื่องที่ดี แต่อย่างไรก็ตามจะเป็นสิ่งที่ดีกว่า ถ้าการต่อรองที่กระทำขึ้นของเด็กนักเรียนมิได้เป็นไปเพื่อการปลดปล่อยตนเองจากสถานะที่ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เคร่งครัดของโรงเรียน แต่เป็นการต่อรองที่เกิดขึ้นจากการตระหนักรู้เท่าทันกับอำนาจของระบบปิตาธิปไตย

ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะว่า ควรกำหนดวิชาสตรีศึกษาในระดับเบื้องต้นที่มีเนื้อหาในประเด็นเพศสภาพอย่างง่าย ๆ ไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาเพราะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กผู้หญิง นอกจากนี้ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้คือ การพิจารณาถึงประเด็นความไม่เท่าเทียมกันของหญิงชายโดยคำนึงถึงแต่ประเด็นเพศสภาพ(Gender)อย่างเดียวไม่เพียงพอ แต่ควรจะให้ความสำคัญกับประเด็นเพศวิถี (Sexuality) ไปพร้อมกันด้วย เนื่องจากในสังคมที่ชายเป็นใหญ่ผู้หญิงอาจเริ่มตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศสภาพ และมีการต่อรองในภวาระหน้าที่และบทบาทของผู้หญิงให้แตกต่างไปจากเดิมที่สังคมกำหนดไว้ แต่ในทางตรงกันข้ามผู้หญิงยังไม่ตั้งคำถามต่อประเด็นเพศวิถีและความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชายหญิงในเรื่องเพศ อาจเป็นได้เพราะบทลงโทษที่สังคมใช้ควบคุมผู้หญิงในเรื่องเพศมีความรุนแรงมาก ทำให้ผู้หญิงไม่ทันได้ตระหนักต่อรูปแบบเพศวิถีชายหญิง (Heterosexuality) ที่มีอยู่ว่า ได้ให้อำนาจแก่ชายฝ่ายเดียว ผู้ชายเป็นผู้กำหนด เป็นผู้บังคับและเป็นผู้กระทำ โดยในเพศวิถีลักษณะที่ว่านี้ลดทอนหรือขจัดอำนาจของผู้หญิงให้เลือนหายไป ผลที่ตามมาคือ เพศวิถีที่มีฐานตั้งต้นให้ชายมีอำนาจขีดสุดในเรื่องเพศจะนำมาสู่การเอาเปรียบผู้หญิงได้ง่ายขึ้นและทำให้เกิดความรุนแรงทางเพศวิถี (Sexual Violence) ต่อตัวผู้หญิงในรูปแบบที่ซ้ำซากไม่สิ้นสุด เป็นวังวนที่ติดอยู่ในสังคมที่มีระบบคิดแบบปิตาธิปไตยตราบนานเท่านาน